

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIMNING AHAMIYATI

Chinaliyeva Ajamal Baxitjanovna

*Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti
tayanch doktoranti.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada, bo'lajak boshlang'ich sinif o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirish shaxsga yo'naltirilgan ta'limning ahamiyati haqida fikr va mulohazalar yuritiladi. Ta'limning dinamik landshaftida boshlang'ich maktab o'qituvchilarining roli katta. Ushbu o'qituvchilar nafaqat bilim berishadi, balki yosh o'quvchilarning shaxsiyati va kelajagini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Biz zamonaviy ta'lim paradigmalar orqali harakat sifatida, kelajak boshlang'ich maktab o'qituvchilari professional malakasini tarbiyalashda shaxs yo'naltirilgan ta'lim ahamiyati borayotgan bir tan bor.*

Kalit so'zlar: *shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, boshlang'ich maktab o'qituvchilari, ahamiyati, pedagogik yondashuv, shaxsiy ta'lim, barkamol rivojlanish, hissiy aql, shaxslararo ko'nikmalar, o'z-o'zini anglash, moslashuvchanlik, muloqot qobiliyatlari.*

Annotation: *In this article, the improvement of professional competencies of future primary school teachers will focus on thoughts and reflections on the importance of personality-oriented education. In the dynamic landscape of education, the role of primary school teachers is great. These teachers not only give knowledge, but also play a decisive role in shaping the personality and future of young students. As we move through modern educational paradigms, there is a growing recognition of the importance of personality-oriented education in educating professional skills of future primary school teachers.*

Keywords: *personality-oriented education, primary school teachers, importance, pedagogical approach, personal education, harmonious development, emotional intelligence, interpersonal skills, self-awareness, flexibility, communication skills.*

Аннотация: *В этой статье, посвященной повышению профессиональных компетенций будущих учителей начальных классов, основное внимание будет уделено размышлениям о важности личностно-ориентированного образования. В динамичном мире образования роль учителей начальных классов велика. Эти преподаватели не только дают знания, но и играют решающую роль в формировании личности и будущего юных студентов. По мере того как мы переходим к современным образовательным парадигмам, растет признание важности личностно-ориентированного образования в формировании профессиональных навыков будущих учителей начальных классов.*

Ключевые слова: *личностно-ориентированное образование, учителя начальных классов, значимость, педагогический подход, личностное воспитание, гармоничное развитие, эмоциональный интеллект, навыки межличностного общения, самосознание, гибкость, коммуникативные навыки.*

Kirish. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim ta'lim ehtiyojlarini tushunishda va inklyuziv sinif kognitiv, hissiy, ijtimoiy va axloqiy jihatlarni o'z muhitini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning asosiy ustunlaridan biri bu empatiyadir. Bo'lajak boshlang'ich maktab o'qituvchilari o'z o'quvchilarining shaxsiyati, kelib chiqishi va o'rganish uslublarini chuqur tushunishlari kerak [1, 60]. Shaxsiy farqlarni tan olish orqali o'qituvchilar turli xil ehtiyojlarni samarali qondirish uchun o'zlarining o'quv strategiyalarini

moslashtirishlari mumkin. Ushbu empatik yondashuv o'qituvchi va talaba o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlaydi, sinfda ishonch, hurmat va hamkorlikni rivojlantiradi.

Samarali o'qitishda hissiy aql hal qiluvchi rol o'ynaydi. Boshlang'ich maktab o'qituvchilari nafaqat ma'lumot tarqatuvchilar, balki ular o'z o'quvchilari uchun hissiy langar bo'lib xizmat qiladi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim kelajakdagi o'qituvchilar o'rtasida hissiy intellektni rivojlantirishga urg'u beradi, bu ularga rahm-shafqat va qat'iyat bilan murakkab sinf dinamikasini boshqarishga imkon beradi. O'qituvchilar o'zlarining va talabalarining his-tuyg'ularini tushunib, akademik muvaffaqiyat va hissiy farovonlik uchun qulay o'quv muhitini yaratishi mumkin [2, 3].

O'z-o'zini aks ettirish o'qituvchilar uchun kasbiy o'sishning ajralmas qismidir. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim kelajakdagi boshlang'ich maktab o'qituvchilarini o'qitish usullari, shaxslararo o'zaro ta'sirlar va sinflarni boshqarish usullarini tanqidiy baholab, aks ettiruvchi amaliyot bilan shug'ullanishga undaydi. Introspeksiya orqali o'qituvchilar o'z o'quvchilarining ehtiyojlarini yaxshiroq qondirish uchun takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashlari, yondashuvlarini moslashtirishlari va o'qitish strategiyalarini takomillashtirishlari mumkin. Bu davom etayotgan o'z-o'zini baholash jarayoni uzluksiz o'rganishga yordam beradi va kasbiy kompetensiyani oshiradi [3, 6-7].

“O'qituvchi o'z bilim malakasini oshirish usullarini puxta egallamog'i, mustaqil ishlashini o'rganmog'i lozim” – degan edi A. Jomiy. Mamlakatimizda ilg'or xorijiy tajribalar asosida uzluksiz ta'lim tizimi uchun pedagog kadrlar tayyorlashni nazarda tutuvchi oliy ta'lim tizimida zamonaviy yondashuvlarni ishlab chiqishni ta'minlashga qaratilgan islohotlar natijasida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashning zamonaviy ta'lim mazmunini modernizatsiyalash, talabalar ichki imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga imkon beruvchi zarur shartsharoitlar yaratishga yo'naltirilgan ta'lim muhitini yaratish bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda [4, 5].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 20 apreldagi “Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari

to'g'risida”gi PQ2909- sonli, 2017 yil 29 noyabrdagi “O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligini tashkil etish to'g'risida”gi PF-5264-sonli qarorlari, 2018 yil 25 yanvardagi “Umumiy o'rta, o'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF5313-sonli Farmoni va boshqa ushbu sohaga tegishli me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilab berilgan vazifalarni amalga oshirishda boshlang'ich sinf o'qituvchisining o'rni alohida hisoblanadi. Chunki boshlang'ich sinf o'qituvchisi maktabga ilk qadam qo'ygan o'quvchilarning savodini chiqarishda, ularni shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin egallaydi.

Har bir bola noyob, turli xil iste'dod va qiziqishlarga ega. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim bu xilma-xillikni nishonlaydi va kelajakdagi boshlang'ich maktab o'qituvchilarini o'qitish amaliyotida ijodkorlik va innovatsiyalarni qabul qilishga undaydi [5, 97]. Fanlararo yondashuvlarni, loyihaga asoslangan ta'limni va tajribaviy faoliyatni o'z ichiga olgan holda, o'qituvchilar talabalarining qiziqishini uyg'otishi, ularning tasavvurlarini rag'batlantirishi va o'rganishga umrbod muhabbat uyg'otishi mumkin. Ushbu innovatsion pedagogik yondashuv nafaqat talabalarining faolligini oshiradi, balki o'qituvchilarni rivojlanayotgan ta'lim tendentsiyalariga moslashish uchun ko'p qirralilik bilan ta'minlaydi.

Shaxsga yo'naltirilgan sinfda talabalar o'quv safarining faol ishtirokchilaridir. Kelajakdagi boshlang'ich maktab o'qituvchilari talabalar agentligini kuchaytirish, avtonomiya, o'zini namoyon qilish va qaror qabul qilish uchun imkoniyatlar yaratishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Talabalarga yo'naltirilgan o'quv muhitini rivojlantirish orqali o'qituvchilar tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini, muammolarni hal qilish qobiliyatlarini va o'quv natijalariga egalik hissini tarbiyalaydilar. O'qituvchiga yo'naltirilgan yondashuvdan o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvga o'tish talabalar o'rtasida mustaqillik, qiziqish va umrbod ta'lim madaniyatini rivojlantiradi.

Kelajakdagi boshlang'ich maktab o'qituvchilari har bir o'quvchi o'zini qadrligi va tushunarli his qiladigan inklyuziv ta'lim muhitini

yaratish uchun empatiyani rivojlantirishlari kerak. Talabalarning turli xil kelib chiqishi, madaniyati va tajribalarini tan olish orqali o'qituvchilar sinf ichida tegishli bo'lish va hurmat tuyg'usini rivojlantirishi mumkin [6, 4].

Talabalarning istiqbollarini tushunish o'qituvchilarga o'qishdagi mumkin bo'lgan to'siqlarni oldindan bilishga va ularni samarali hal qilish uchun tegishli qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini amalga oshirishga yordam beradi. Hissiy aql o'z-o'zini anglash, o'zini o'zi boshqarish, ijtimoiy ong va munosabatlarni boshqarishni o'z ichiga oladi. Yuqori hissiy intellektga ega o'qituvchilar stressni boshqarish, samarali muloqot qilish va sinfdagi nizolarni hal qilish uchun yaxshiroq jihozlangan.

Kelajakdagi boshlang'ich maktab o'qituvchilari o'qitishning hissiy murakkabliklarini boshqarish uchun hissiy aqlni rivojlantirishlari kerak. O'z his-tuyg'ularini tan olish va tartibga solish orqali o'qituvchilar o'z talabalarini uchun sog'lom kurash strategiyalari va hissiy chidamlilikni modellashtirishlari mumkin. Bundan tashqari, hissiy intellekt o'qituvchilarga o'z o'quvchilarining his-tuyg'ulariga hamdard bo'lish, ularning hissiy ehtiyojlariga sezgir javob berish va talabalar o'zlarini ishonchli ifoda etishda o'zlarini qulay his qiladigan xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratishga imkon beradi. Reflektiv amaliyot takomillashtirish va kasbiy o'sishni oshirish sohalarini aniqlash uchun o'z e'tiqodlari, munosabatlari va o'qitish amaliyotini tanqidiy o'rganishni o'z ichiga oladi.

Bo'lajak boshlang'ich maktab o'qituvchilari aks ettiruvchi amaliyot bilan shug'ullanishdan katta foyda olishlari mumkin, chunki bu ularga o'qitish usullarining samaradorligini baholash, talabalarning ta'lim natijalarini baholash va o'qitish va o'rganishni rivojlantirish uchun ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish imkonini beradi. O'qituvchilar o'zlarining o'qitish tajribalarini aks ettirish orqali takrorlash uchun muvaffaqiyatli strategiyalarni, shuningdek, tuzatishlar zarur bo'lgan sohalarni aniqlashlari mumkin. O'z-o'zini baholashning ushbu iterativ jarayoni doimiy yaxshilanishga yordam beradi va o'qituvchilar o'z o'quvchilarining o'zgaruvchan ehtiyojlari va

o'zgaruvchan ta'lim landshaftiga javob berishini ta'minlaydi.

Ijodkorlik va innovatsiya 21-asrda o'qituvchilar va talabalar uchun muhim ko'nikmalardir. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim kelajakdagi boshlang'ich maktab o'qituvchilarini o'quvchilarning qiziqishini, tanqidiy fikrlashini va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rag'batlantiradigan innovatsion o'qitish yondashuvlarini qabul qilishga undaydi [7, 8].

Ma'lumki, shaxsga yo'naltirilgan ta'limning bir necha turlari mavjud. Bu turlardan bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda unumli va albatta, o'rinli foydalana bilish maqsadga muvofiq sanaladi. Chunki shaxsga yo'naltirilgan ta'lim turlari o'z mohiyatiga va ahamiyatiga ega. Buni to'liq anglab, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish jarayonlarida o'rinli qo'llash natijasi ijobiy bo'ladi. Masalan, hamkorlik turidan jarayonda foydalanish pedagogikada o'quvchi yoxud talaba o'z faoliyatining sub'yekti sifatida qaraladi.

Bunda o'qituvchi va o'quvchi yoki talaba pedagogik jarayonning sub'yektlari sifatida tenglashib, hamkorlik pedagogikasi jarayoni hosil bo'ladi. Ular o'zaro hamkor, hamdo'st, hamijodkor, hamishtirokchi, hamdard, hamboshqaruvchi bo'ladi. Bu esa o'z navbatida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisida kelajakda o'z o'quvchilari bilan ham hamkorlik munosabatlarini o'rnatishga turtki bo'lishi bilan bir qatorda, ayni shu munosabatlarda qanday muomala uslubidan foydalanish lozimligini o'qituvchidan o'rganishga ham katta yordam beradi. Shuningdek, o'quvchilari bilan birgalikda harakat qilish tuyg'usini kelajagini ko'ra olishiga imkom beradi. Yana shuni ta'kidlash kerakki, hamkorlikda o'qitish bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ta'lim-tarbiya olish motivlarini rivojlantirib borish orqali hamda o'quv-tarbiya jarayonini insonparvarlashtirish tamoyillarini amalga tadbiq qilgan holda yuqori natijalarga erishishni ta'minlaydi.

Loyihaga asoslangan ta'lim, so'rovga asoslangan faoliyat va texnologiya asosida o'qitishni o'z ichiga olgan holda, o'qituvchilar

turli xil ta'lim uslublari va afzalliklariga mos keladigan dinamik va qiziqarli o'quv tajribalarini yaratishi mumkin. Bundan tashqari, sinfda ijodkorlikni rivojlantirish talabalarga o'z qiziqishlarini o'rganish, yangi g'oyalar bilan tajriba o'tkazish va chidamlilik, moslashuvchanlik va intellektual tavakkal qilishga tayyorlikni ta'kidlaydigan o'sish tafakkurini rivojlantirish imkonini beradi. Talabalar agentligi talabalarning egalik hissi, avtonomiya va ularni o'rganish uchun javobgarlikni anglatadi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim talabalarga ta'lim tajribalarini shakllantirishda va ularning ehtiroslariga intilishda faol rol o'ynashga imkon berishni ta'kidlaydi.

Xulosa: Kelajakdagi boshlang'ich maktab o'qituvchilari tanlov, hamkorlik va o'z-o'zini

boshqarish imkoniyatlarini taqdim etish orqali talabalar agentligini kuchaytirishi mumkin. Talabalarni maqsadlarni belgilashga, ularning taraqqiyotini kuzatishga va o'quv safari haqida fikr yuritishga undash orqali o'qituvchilar ichki motivatsiya va umrbod o'rganishga bo'lgan muhabbatni targ'ib qiladilar. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim o'qituvchilarni tayyorlashga ko'p qirrali yondashuvni qamrab oladi, empatiya, hissiy aql, aks ettiruvchi amaliyot, ijodkorlik va talabalar agentligini ta'kidlaydi. Ushbu jihatlariga ustuvor ahamiyat berish orqali kelajakdagi boshlang'ich maktab o'qituvchilari o'zlarining kasbiy malakalarini oshirishlari va o'quvchilarining turli ehtiyojlarini samarali qondirishlari mumkin, natijada hamma uchun ijobiy va boyituvchi o'quv muhitini yaratadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'roqov Sh. Ta'lim muassasalarida o'quv-tarbiya jarayonini samarali tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari//Xalq ta'limi. – Toshkent: 2016, №5. –B 60. (13.00.00; №2).
2. O'roqov Sh. Bo'lajak kollej o'qituvchilarida kasbiy-pedagogik kompetentlikni shakllantirishning ilmiy-metodik jihatlari//SamDU ilmiy tadqiqotlar axborotnomasi. – Samarqand: 2015. 4-son. [132-135]. 3 b. (13.00.00; №6).
3. O'roqov Sh. Pedagogikani o'qitishda fanlararo aloqadorlik muammolari// Uzluksiz ta'lim sifat va samaradorligini oshirishning nazariy uslubiy muammolari. Respublika ilmiy konferensiyasi materiallari (27-28 may). -Samarqand: SamDU, 2010. [50-52] 6-7 b.
4. O'roqov Sh. Oliy ta'lim muassasalarida mutaxassisni innovatsion tayyorlashning didaktik xususiyatlari// Ta'limda innovatsiyalar: strategiya, nazariya va amaliyot. Xalqaro ilmiy maqolalar to'plami. – Samarqand: 2018. I qism. [48-52] – 5 b.
5. Аноркулова Г.М., Кулиева Ш.Х., Расулова З.Д. Методологические основы системного подхода при подготовке учителей профессионального обучения. Молодой учёны, С. [590] – 97 (2015).
6. Дилова Н.Ф. Уқувчи шахсини ривожлантиришда ҳамкорлик педагогикасининг ўрни. Замонавий таълим. 1-сон. (2017) 4 б.
7. Indiaminov N. va b. Ta'lim samaradorligini oshirishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim. Ta'lim texnologiyalari. 2014- 8 b.